

ga hotli poslušati. Nikogar ni bilo med njimi, kateri bi bil kaj védil od Cirila in Metodja; vsi so ménili, da imajo staro rusovščino pred seboj, ki jo je treba prenoviti in umévníši storiti; celo tudi zadnji pregledovavci s. pisma, ki je 1751 bilo natisnjeno, niso nič védili od s. Cirila; menili so le, da je bil prvi prevod s. pisma pod Vladimirom 988, tedaj na Rusovskem in v rusovskem jeziku storjen, in omiljujejo osodo, da je rokopis od Vladimirovega časa zgubljen, iz kterega je bilo Ostroško s. pismo l. 1580 natisnjeno. Ali rokopis, iz kterega je Ostroško s. pismo natisnjeno, je še v Moškvi (če ni 1812 zgorel), in, kakor pravi Dobrovski, ni od Vladimirovega časa, ampak od leta 1499. ali pa še pozneji. Da ti izvoljeni popravljavci cerkvénih bukev od s. Cirila nič niso védili, se je skorej nemogoče zadosti čuditi, ker je vender njih deželjan Nestor že v 11. véku od njega pisal. To so tisti Rusje, ki jih Dobrovski v svojem „Institutiones linguae sl.“ tolikrat „correctores“ imenuje, in jim marsiktéro resnico pové.

Rusovske napake so se pa sčasoma tudi v glagoliške bukve vrnile. Karaman je bil popravljavec glagoliških v létu 1741 natisnjenih mašnih bukev, in ker je ménil, da v rusovskih cerkvénih bukvah je prava stara slovenščina, je v glagolitico brez števila veliko zopernih rusovšcic vsilil. Vse to, in še več od tega, se bere v W. Jahrb. der Littr. 17. Bd. 1822. str. 74—102.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levčnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega sllišiš, koristnega skusiš, zapisi! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinskem: „Littera scripta manet“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

12. dan avgusta. Minister grof A. Potocki. — Cesarski poletni grad „Schönbrunn“. — Dopoldan današnjega dneva obiskal je politehniko in učne sóbe minister grof A. Potocki. Da sem tega visokorodnega gospoda kot pričetnika gospodarstvenega kurza za ljudske učitelje rad po licu in osebi spoznal, je lahko verjetno; tako od blizo kakega ministra videti mi tudi dosedaj še ni bilo dano. Gospod je visoke, bolj šibke rasti, obličja prijetnega, in spominja na neko zeló znano osebstvo na Kranjskem. Ker je on tudi v drugih zadevah zeló skerben

za gospodarstveni napredek, je pri vseh stanovih in tudi menda vseh avstrijskih narodih brez ozira na jezik v prav dobri veljavi. *)

Popoldan smo imeli danes prosto; torej smo šli z mnogimi tovarši v cesarski grad „Schönbrunn“, kateri je oddaljen od Dunaja peš-hoje kake $\frac{1}{2}$ ure; z železnico pa, ki jo vozijo konji, da pride tje, se vé, še veliko hitreje. Pot peljá iz Dunaja proti zapadni strani, in sicer skozi okrog „Maria Hilf“; dalje mem zapadnega kolodvora (Elizabetne železnice) in skozi „Rudolfsheim“ (sostavljen iz čveterih prejšnih zunaj mestnih občin), kateri kraj se vendar gledé stavb skoraj čisto nič ne loči od ostalega glavnega mesta. Zunaj Rudolfsheim-a se nam koj odpré proti levi razgled na schönbrunsko okolico; tudi velikanski grad, ki se opira na nisko gričevje, nam kmali pokaže svojih zidín obširnost. Prestopivši s štirimi kamnitim basnoslovnim kipi ozališani most, ki derží čez rečico „Wien“, sprejme nas zdajci tudi jako lepi, obširni, štiri-ogelni dvor, konec katerega se dviguje ponosna palača. Po tem tergu se navadno giblje polno kočij, omnibusev, pa tudi mergolí ljudstva raznih stanov. Po leti namreč navadno visoka cesarska rodbina tù stanuje; — grad sam na sebi je neizrečeno okusno pozidan; — verh tega pa je videti za gradom v perivoju, zverinjaku, botaniškem vertu itd. itd. toliko znamenitega, da se res ni čuditi, ako domači in ptujci dan na dan vréjo v „Schönbrunn“. Zidati je jel ta grad že l. 1570. cesar Matija; dozidala pa ga je v sedanji popolnosti in krasoti še le visokoslavna cesarica Marija Terezija. Dvojne široke kamnite stopnjice peljejo od zunaj gori na visoko-široke pomole (balkon) prvega nadstropja. od kodar peljejo po tem vhodi v znotranje prostore in cesarske stanišča. Ker se visoka cesarska rodbina nahajala je ravno v Išel-u, nam je bil dovoljen vstop tudi v znotranje prostore, kar me je kot prijatelja lepih reči in zgodovinskih znamenitost posebno veselilo. Šli smo, vodjeni od postaranega prav častitlji-

*) Dunajski gospodarstveni kurz za ljudske učitelje je trajal, ali bolje reči, sklican bil le dvo leti o velikih počitnicah. Razcepil se je pozneje v več manjših, ki so bili preloženi v razna večja mesta; — za slovensko-nemške in primorske pokrajine v Gradec. Moja malenkost pristavlja tej prenarredbi besedo: „škóda“, in ko bi imela moja razsodba o tej zadevi kaj odvažnosti, bi djal: ako se hoče za daljno izobraženje učiteljev v resnici kaj zdatnega storiti, naj se pošiljajo oni edino le na Dunaj. Tam se človek namreč mnogo nauči, kar drugéj ni lahko; veliko pa je tudi ondi videti, kar se nikjer drugéj ne vidi, in služi ukaželjnim na veliko korist. Ali — dostavil bom tù še nekaj, kar mi gotovo nihče ne bo zameril, kdor je prijatelj pravice in resnice. Visoke šolske oblastnije naj bi namreč dobro pogledale, koga da naj bi poslale v take napredovalne učilnice, in ali imajo dotični tudi zmožnost in resnično voljo za sprejemo koristnih ukov. Vsaki učitelj naj bi bil pa tudi zavezan, da bi moral pozneje poročati vsaj o enem predmetu po kakem domačem časniku, kaj se je učil, s čimur bi si pisal tako rekoč sam spričalo svoje marljivosti, in bi bil s tem hkrati tudi učenik drugim. Ako bi bil strošek za mnogo učiteljev prevelik, naj bi se jih rajše pošiljalo vsako leto le kaj malega. Malo, — pa to naj bi bilo dobro; — s časom bi vendar tako marsikdo prišel na versto, ki bi se rad kaj odličnega naučil. Pisavec.

vega dvornega strežnika, od sobe do sobe. V vsaki nam je povedal, kaj je to in uno; — opomnil nas tudi zgodovinskih dogodeb, ki se na mnoge zmed njih vežejo. Ko bi bil zamogel sproti pisati, kaj sem vse videl, bi bilo komaj; — al šli smo tako rekoč le sprehajaje po neštevilnih sobah, in tako mi je ostalo vse tū vidjeno, n. pr. dragocene izbine oprave, slika, kipi, lustri itd. itd. le v spominu enako neskončno prijetni sanji. Kot posebne znamenitosti zapomnil sem si dva kipa, ki predstavljata pomilovanja vrednega cesarja meksikanskega, Maksimilijana I., eden živega, eden mertvega; — sobo, v kateri je naj rajše bivala in delala rajna cesarica Marija Terezija, in v kateri se nahaja tudi mnogo ročnih děl in slikarij od roke nesrečne njene hčere Marije Antoinette, ki je bila kot francoska kraljica v Parizu obglavljena; — sobo, v kateri je bival l. 1809. Napoleon I., ondi podpisal 14. okt. taistega leta „schönbrunsko pogodbo“, in ravno v kateri je tudi 24 let pozneje (22. julija 1832) umerl njegov sin Napoleon Franc Karol, vojvoda Reichstadt-ski. Ko bi hotel edino le to naštevati, kar se v notranjih prostorih te sprelepe palače vidi, moral bi popisati debelo knjigo. Prestopim naj torej k drugi stvári.

Skozi osredje grada pri tleh vodi dolgi in široki prehod v odzadne prostore, in tū se nam pokaže zopet nov lepovid. Še lepši dvor, in berž kot ne tudi obširnejši memo sprednjega, ugledamo tukaj. Ob obeh straneh obróbljen je s perivojem, osnovanim v francoskem okusu. 32 marmelnastih kipov, na visocih postamentih, enakomerno razpostavljenih, loči dvor od obestranskih perivojev. Tla tega obširnega prostora posuta so s snežno-belem kamenčki, zraven pa okinčana na mnogih mestih simetrično z raznotero vpodobljenimi gredicami, katere so tako umetno in okusno obsejane z različno-barvnimi cvetkami, da si človek vse to iz višave ogledovaje, misli kot za po tleh položeno dragoceno in umetno tkano pletenico (Teppich). Konec tega prezalega dvora je ribnjak, zadej pa se dviguje zmerni homec, verh katerega je postavljena sloveča „Gloriette“. V ribnjaku mērgolí brez števila rib, večjih in manjših. Enako cvetkam se spreminjajo celo one v raznih barvah; tudi zlato- in sreberno-kožnih se ne manjka vmes. Prepovedano je sicer, metati jim živeža; ali ne ribice, in tudi menda obiskovalci se ne brigajo za to prepoved; zakaj, kakor hitro se kaj ljudi k ribnjaku prikaže, tudi nježne živalice enako krotkim piškam hitijo v celih trumah h kraji, pričakovaje menda dobrih grizljejev. In ako gre človek ob ribnjaku naprej ali nazaj, enako tudi ribice poleg njega naprej ali nazaj veslajo. Čudno, da se tudi celo taka žival privadi urno takih, ki ji kaj dajó. Ravno omenjena „Gloriette“ je enaka velikanskemu slavoloku, podpiranemu od obilnega števila stebrov. Dolga je 300, visoka pa 60 čevljev. Ker vsakikdo po nalašč napravljenem vhodu zamore priti na njeni verh, se vé, da tudi jest nisem zdolaj ostal, in vabim vsacega radovedneža za saboj.

Razgled, ki se kaže odtod na grad, perivoj in zapadni del Dunaja, je res čaroben in opanljiv.

Skozi perivoj peljajo mnoga drevorédna pota. Na desni strani grada se nahaja sredi perivoja sloveči zverinják, katerega pa danes nisem utegnil ogledati; preveč časa sem se bil namreč pomudil v levem oddelku, kjer je med drugim videti neka stara rimljanska razvalina; naprej stoji šibki obelisk; tudi mični studenček, od katerega je zadobil grad „Schönbrunn“ svoje imé, nahaja se v tem prostoru. Obzidan je virček s prijazno lopo, v kateri je postavljen kamniti ženski kip prav tako, kakor bi zala punca natakala hladno vodico žejnim obiskovalcem. Ne vem si več dobro spomniti, kateri vladar je bil zapazil na nekem sprehodu po tej okolici prvi ta virček; bil je pa šumljanja bistre vodice in njene hladne tekočine tako vesel, da je začudjeno zaklical: „Ei! was für ein schönes Bründel!“ Vsled tega se je jel zvati ta kraj, kakor sem že zgoraj djal, „Schönbrunn“. — (Tudi v Gorotanu sem v mladostnih letih mnogokrat čul med priprostim ljudstvom za studenec izraz „Bründel“). Voda tega studenca je tako dobra in zdrava, da si baje mnogo Dunajčanov pošilja vsaki dan nalašč po-njo, da jo imajo za pijačo. Dunajski vodnjaki namreč vsi niso piškavega oreha vredni, in nikomur ni svetovati na Dunaji veliko vode piti. Vzrokov ne bom pravil, kar ni ravno estetično; zadosti naj bode le ponovljena opomba, da dunajska voda sama za piti ni zdrava, in vsakikdo naj se jo po noči ogiblje. Nekoliko z vinom zmešana pa ne škoduje; vsaj meni ni.

13. dan avgusta. Podzemeljske rake pri čč. 00. Kapucinih. Gredejočim skozi znotranje mesto se nekako ob sredi „Koroške ceste“ odpre k levi ozka ulica, po kateri zavkrenemo, in le gredé smo na precej prostornem tergu, zvanem „Neuer Markt“. V levi kotiček stisnjena stoji tu enako vsem svojim tovaršicam v ubožni priprostosti kapucinsko-samostanska cerkev. V podzemeljskih rakah tega svetišča počivajo mrtva trupla visoko-slavne cecarske rodbine. Odkar sem še kot mali otroče slišal praviti, da je bil kmali po smerti občeljubljenega in še sedaj slovečega cesarja Franca I. prišel njegov ne manj čislani (pri starih naših ljudeh še dobro pomnjeni) prijatelj in bojni tovariš zoper okrutnega Napoleona I., ruski cesar Aleksander I. čisto natihoma na Dunaj, dal si odpreti kapucinske katakombe, da bi ondi nepoznan pomónil ob grobnici svojega predragega vladarskega pobratima, in potem zopet enako skrivaj zapustil stolno mesto, ter še le proti domu popotujoč nekje na zgornjih krajih spoznan bil: od taistega časa me je vedno mikalo, videti enkrat v življenji te resnobne, žalno-tihe podzemeljske prostore. Danes so se mi tedaj spolnile te želje. S prijatlom S. j. tom pozvoneva ob samostanskih vratih, ki se nama jaderno odpró, in na razodeto prošnjo gre nemudoma prijazni vratar klicat enako prijaznega in omikanega g. samo-

tareca, ki ima nalogo, vpeljavati obiskovalce v podzemeljske rake. Konec dolgega mostovža odprè nama dobro zaključena vrata, jih za nami zopet zaprè, in šli smo doli v tamni smertini dom pokojnikov iz visoko-slavne cesarsko-habsburško-lotrinške rodbine. Mislé na Cegnar-jevo serbsko poslovenjeno pesemco: „Pred Bogom bomo vsi enaki“, pridemo na dno stopnjic, ter okrenemo se v mračno-tamne prostore k desni. Nekako tesni čut sprehaja človeka, hodivšega po teh katakombah. Koliko služnih dvornikov! pa tudi koliko bliša obdajalo je v življenji one, ki, pokokošeni od nemile smerti, sedaj spijo tù osamljeni v tihem pokoji! mislil sem si sam pri sebi. Prijazni voditelj peljal naju je polagoma po dolgem podzemeljskem hramu, ki se nahaja menda ravno pod cerkevjo. Dragocene grobnice stojijo ena poleg druge po obeh straneh obširne katakombe; voditelj pak nama je razlagal, kdo počivajo tù ali tù. Perva dva, katerih trupla sta bila tukaj položena, da čakata občega vstajenja, bila sta vtemeljitelja cerkve in rák sama, cesar Matija I. in njegova soproga Ana Tirolska, in sicer l. 1633. Izvzemši njunega naslednika Ferdinanda II. (ki si je v Gradecu pozidal mausoleum kot lastni grob, in ondi tudi od l. 1636. počiva), spijo vsi poznejši vladarji in njihovi sorodniki, — njih že éez 100 — v teh svečanotih in mirnih katakombah. Cesar Leopold I. dal je bil l. 1701. rake razširiti; ker je pa s časom zopet jelo primanjkovati prostora, jim je slavna cesarica Marija Terezija dala tik prizidati novi mausoleum, ki je bil l. 1754. blagoslovljen. Različen je ta oddelek od starejših katakomb posebno po tem, da je veliko bolj svitèl (svitloba pada od zgoraj) in se torej otožni čuti obiskovalcev tu nekako oddahnejo. V sredi tega mausoleuma počivata v vzvišeni, obširni, neizrečeno umetno narejeni dragoceni sreberni grobnici (ki tehta več centev čistega srebra) cesarica Marija Terezija in njeni ljubljeni soprug Franc. Na pokrovu se nahajata njuna kipa v sedeče-ležečem položaju, zadaj pri zglavju pak stoji zvezdni venec jima nad glavama deržaje, angel z trobento. Ako pa je ta grobnica resnično prekrasna, pravi zlatarski umotvor, najdel sem druge, ki se nahajajo razpostavljene v njeni neposrednji bližavi, vse preveč priproste, premalo čislane in odlikovane. Tù spijo med drugimi cesar Franc I., cesar Jožef, vojvoda Reichstadski, sedajnega svitlega cesarja Franc Jožefa pervorojena hčerka Sofija itd.; al nobena reč v vseh obširnih rakah mi pri gotovo ne prijetnih čutih ni tako globoko ganila serca, kot obilno ovenčana grobnica nedavno iz daljne Amerike le-sem pripeljanega nesrečnega cesarja Maksimilijana, ki je pač prezgodaj zasedel svoje mesto v teh podzemeljskih prostorih. Z resnično iz dna duše kipečimi vošili: „Bog daj vsem tù počivajočim večni mir in pokoj!“ zapustil sem tu smertnemu vladarstvu posvečeni tihi dom.